

Slovo úvodem

Vážené dámy a pánové,

Je mi ctí uvést další ročník konference Dějiny staveb, která je, a troufám si říci, že ne jenom pro mne, neodmyslitelnou součástí života ochránce památek, působícího v prostoru Moravy, Čech a Slezska. Život památkáře na tomto území není nijak klidný a jednoduchý, jarní Nečtiny jsou však vždy milým ostrovem, kde je možno načerpat sílu k další práci. Díky za to patří především neúnavným organizátorům, kterými jsou členové plzeňské pobočky Klubu Augusta Sedláčka (KAS), „otcové zakladatelé“ této občanské společnosti, jako Petr Mikota, Petr Rožmberský, Jan Anderle a další. Jim už v úvodu patří moje poděkování.

Jako dlouholetý člen KASu si neodpustím zmínku o jeho zlínské pobočce, jejímž jsem zakládajícím členem a která mi dala řadu neopakovatelných a neuvěřitelných zážitků, ale i několik opravdových přátel. Byla založena na podzim roku 1995 jako šestá v pořadí, po Plzni, Praze, Hradci Králové, Brně a Humpolci. U jejího zrodu stála skupina nadšenců, milujících historii a kulturní památky. Velkou část svého života, ať již na profesionální, nebo amatérské úrovni, věnovali poznávání památek, jejich ochraně či potulkám po nich a fotografickému či kresebnému zachycování jejich podoby. Jejich hlavní zájem se týkal hradů a jejich romantickým zříceninám. Členská základna v roce 1995 čítala něco přes 20 členů. Zásadní osobností, která pobočce vtiskla dodnes patrnou pečeť, byl Jirka Kohoutek, významný moravský archeolog, nadšený hradolog, tramp a mimořádně příjemný společník, který bohužel předčasně zemřel v roce 2007.

Od počátku zlínská odbočka KASu pořádala systematické zájezdy po naší republice s cílem poznat jednotlivé regiony a jejich památky. Později se tato poznávací činnost rozšířila i na zahraničí; několikrát byla navštívena pozoruhodná místa a památky v Polsku, Maďarsku, Rakousku, Slovensku, Itálii, Španělsku a Francii. V posledně jmenované zemi se podařilo navázat spolupráci s místním občanským sdružením, pečujícím o ohrožené zříceniny hradu Miglos v Pyrenejích. Další důležitou částí činnosti pobočky jsou dobrovolnické práce, související se záchranou ohrožených částí hradních zřícenin. Především se jedná o hrad Lukov, kolem jehož památkové záchraně se dlouhodobě formovalo jádro pozdější pobočky KASu, dále pak např. slovenská Lietava, náležející k nejlépe opravovaným zříceninám ve středoevropském prostoru. V posledním desetiletí se řada členů pobočky aktivně podílí na záchranných pracích v areálech „zapomenutých“ hradních zřícenin (Křídlo, Šaumburk, Nový Šaumburk, Zuvačov, Starý Světlov). Další významnou částí činnosti je publikační a přednášková aktivita některých našich členů či výstavy jejich výtvarných děl, inspirovaných evropskou středověkou architekturou. V současnosti je zlínská pobočka neustále aktivní a její členská základna čítá okolo 60 členů.

Na závěr si ještě dovoluji několik postřehů k problematice průzkumů památek; občas mívám pocit (a řada mých kolegů a kolegyně mi jistě dá za pravdu), že některé pracně provedené průzkumy pouze plní archívy památkových ústavů a šuplíky úředníků a majitelů památek. V lepším případě si najdeme čas na jejich zkrácené publikování v odborných sbornících s úzkým okruhem čtenářů. V rámci kroměřížského NPÚ jsme se rozhodli alespoň zčásti tyto chmurné představy rozehnat. Při dlouhodobé akci záchraně a poznávání hradů a jejich zřícenin ve Zlínském kraji bylo získáno velké množství nových poznatků. Výsledky průzkumů zde byly prezentovány sérií přednášek pro veřejnost, a to přímo na lokalitách, v obcích ležících v jejich blízkosti, ale i v kulturních institucích krajského či bývalých okresních měst. Už tato aktivita přinesla zvýšení zájmu o památky samotné i o práci památkové péče.

Při dalším pokračování aktivit jsme se rozhodli předávání informací zintenzivnit. Tak např. na jedné z nejvýznamnějších kulturních památek Zlínského kraje, hradě Buchlově, jsou její početní návštěvníci s výsledky SHP seznamováni v rámci speciální prohlídkové trasy, otevřené v roce 2014. Trasa byla nazvána „Buchlovská spirála“ a její průběh byl pečlivě vybírán s ohledem na vizuální možnost prezentace zajímavých indicií, poukazujících na provedení významných středověkých stavebních úprav (stavební spáry, odlišné struktury zdív, formování jejich líců, povrchové úpravy, architektonické detaily ...). Cílem projektu byla snaha o zapojení návštěvníka přímo do hledání a interpretace takovýchto detailů.

Na některých méně známých lokalitách, na zříceninách hradů se podařilo zřídit moderní informační systémy, jejichž podoba a umístění nekolidují s výrazovými hodnotami vlastní památky (Zuvačov, Starý Světlov, Šarov). Zvláště v případě hradu Starého Světlova, kde byly instalovány drobné obrázkové panely s vyobrazením možné podoby hradu, zjištěné právě na základě průzkumů, došlo k výraznému poklesu drobného „běžného“ poškozování lokality (poškození zdiva, odpadky, ohniště, ...). Tato zařízení umožňují, aby si i nepoučený návštěvník uvědomil, že se nachází v místech někdejší významné a mohutné stavby, což může kladně ovlivnit jeho vztah k danému místu.

Podstatné je, že v řadě případů zde základní praktickou péči o konkrétní památky převzali místní lidé. Základy této přirozené aktivity, která je schopna dlouhodobě a účinně památku ochránit, spočívá v dobré informovanosti o hodnotách i potřebách lokality, kterou zde památková péče dokázala zprostředkovat. V neposlední řadě tato aktivita přispívá i k potlačení falešného vnímání památkové péče jako zbytečné, parazitující a život komplikující organizace. V očích veřejnosti se tak znovu objevuje její původní poslání – strážce a ochránce nejvýznamnějších kulturních hodnot.

Radim Vrla